

20. Ἰσαγόρας εὐπατρίδης· ὡς ἀντίπαλος τοῦ Κλεισθέου, δεινοῦ πολεμίου τῶν τυράννων, καλεῖται φίλος αὐτῶν.

Κλεισθένης υἱὸς τοῦ Ἀλκμεωνίδου Μεγακλέους καὶ τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθέου. Ὁ τύραννος νικήσας Ὀλύμπια διὰ τεθρίππου καὶ ἔχων μονογενῆ περικαλλῆ κόρην τὴν Ἀγαρίστην, ἐκήρυξεν ἐν τῇ πλιμυύρα τῆς χαρᾶς διὰ κήρυκος ἐν Ὀλυμπίᾳ ὅσοι τῶν Ἑλλήνων νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἀξιούς γὰ γίνωσι γαμβροὶ του γὰ προσέλθωσιν ἐντὸς ἑξήμιτων ἡμερῶν εἰς Σικυῶνα. Δώδεκα νέοι σεμνυνόμενοι ἐπὶ εὐγενείᾳ καταγωγῆς ἢ πλοῦτι ἢ ῥώμῃ προσήλθον ἐντὸς τῆς προθεσμίας εἰς Σικυῶνα, ὅπου ἐπὶ ἐν ἔτος ἐξενίζοντο ὑπὸ τοῦ τυράννου, προσπαθοῦντος γὰ μάλλῃ ἐν τῷ μεταξὺ τοὺς τρόπους κλπ. ἐκάστου τῶν μνηστήρων, μάλιστα δ' ἤρεσκον εἰς αὐτὸν δύο Ἀθηναῖοι εὐπατρίδαι, Ἴπποκλείδης ὀτεισάνδρου καὶ Μεγακλῆς ὁ Ἀλκμέωνος, μᾶλλον δ' ὁ πρῶτος.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους θύσας ἑκατόμηθην εἰστία τοὺς μνηστῆρας μέλλων κατ' αὐτὴν γὰ ὀρίσῃ καὶ τὸν γαμβρόν. Αἰφνης ὅμως ὁ Ἴπποκλείδης ἤρχισε γὰ χορεύῃ ἀσέμνους χορούς, ὅπερ προυκάλεσε τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ Κλεισθέου· ἀλλ' ὅτε ζητήσας τράπεζαν καὶ στηρίξας ἐπ' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ἤρχισε γὰ χειρονομῆ ἀσέμνως διὰ τῶν ποδῶν, τότε πλέον ὁ Κλεισθένης μὴ δυνάμενος γὰ κρατήσῃ τὴν δυσφορίαν του ἀνεφώνησε: « Ἰὲ τοῦ Τεισάνδρου, διὰ τοῦ χοροῦ σου ἔχασας τὸν γάμιον! » « Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδη » ἀπήντησεν ἐκεῖνος ἀταράχως καὶ γαμβρὸς τοῦ τυράννου ἐγένετο ὁ Μεγακλῆς, γεννήσας ἐκ τοῦ γάμου τὸν Κλεισθένην.

Ἐταιρείαις. Οἱ εὐπατρίδαι μὴ παθόντες ὅσα οἱ Ἀλκμεωνίδαι κακὰ ἠδύναντο εὐκόλως γὰ συμπήξωσι πολιτικούς συλλόγους καὶ γὰ ὀργανωθῶσιν ὡς κόμμα, ἀλλ' οἱ Πάραλοι μέναντες ἐπὶ μακρὸν ἀκέφαλοι ἦσαν διεσπασμένοι. Ὁ Ἰσαγόρας ἄρχων τῷ 508-7 π.Χ.

Προσηγάγετο τὸν δῆμον. Εὐκόλον ἦτο γὰ προσεταιρισθῆ τοὺς Διακρίους καὶ καθόλου τοὺς πένητας, ὡς μένοντας καὶ αὐτοὺς ἤδη ἀκεφάλους μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τῶν τυράννων.

2. Ξένον καὶ διότι ἡ Σπάρτη ὡς ὀλιγαρχουμένη ἠὲ νόει τὰς ὀλιγαρχίας.

3. Ἐπιταμοσίας οἰκίας φιλίως διακειμένας πρὸς τὸν Κλεισθένην, δημοκρατικάς.

Ἐποσπόνδους. Μετὰ τοῦ Κλεομένουσ συναπῆλθε καὶ ὁ Ἰσαγόρας, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ἰσαγόραν κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Ἀντὶ τοῦ Ἰσαγόρου ἄρχων ἐγένετο ὁ Κλεισθένης.

5. Κήδων ἴσως πελάτης τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκιμεωνιδῶν, στασιάσας, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, κατὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν (κ. 19 αἰεὶ προσέπταιον).

Καὶ εἰς τοῦτον ὡς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τοῦ Λειψυδρίου.

21. Τότε δέ. Ὁ Κλεισθένης προσηταιρίσθη τὸν δῆμον ἐκδηλώσας τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ (ἀποδιδούς) νὰ καταστήσῃ τὸ πλῆθος κύριον τῆς πολιτείας διὰ συστήματος ὅλου δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἀλλ' αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται, καὶ ἂν προτάθησαν τότε, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ κυρωθῶσιν εὐθύς, διότι πρὸς ματαίωσιν τούτων ὁ Ἰσαγόρας ἐκάλεσε τὸν Κλεομένην ἐκ τῆς Σπάρτης, μόνον δὲ μετὰ τὴν φυγὴν ἀμφοτέρων ἠδυνήθη ὁ Κλεισθένης νὰ ἐκτελέσῃ πάσας τὰς σχεδιασθείσας μεταρρυθμίσεις, ὡς ἐκθέτει ἐν τῇ κεφαλαιῷ τούτῳ ὁ Ἀριστοτέλης.

2. Πρῶτον μὲν.... Μέχρι τοῦδε πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν διηρημένοι ἀπὸ τοῦ Ἴωνος εἰς 4 φυλάς, ὧν ἐκάστη ὑποδιηρεῖτο εἰς 3 φατρίας, ἐκάστη δὲ φατρία εἰς 30 γένη, ὧν ἕκαστον περιελάμβανεν ἀριθμὸν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν (ἢ ὑπετίθετο ὅτι ἦσαν) συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους ἐξ αἵματος. Οὕτω λοιπὸν τὰ γένη ἦσαν ἀδιασπᾶστως συνδεδεμένα πρὸς τὰς φυλάς, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι τις ἐγγεγραμμένος εἰς τὴν φυλὴν, ἐὰν δὲν ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς γένος (ἐντεῦθεν καὶ τὸ φυλοκρινεῖν = ἐξελέγχειν τὴν καταγωγὴν τινος ἐκ τῆς φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκει, εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἐξελέγχειν τὴν καταγωγὴν τινος ἐκ τοῦ γένους, εἰς ὃ ἀνήκει), ὡσάκισ δὲ ὁ κατάλογος τῶν πολιτῶν ἀνεθεωρεῖτο πρὸ τοῦ Κλεισθένοσ, ἔπρεπε νὰ διεξέρχωνται αὐτὸν ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν, ἀκολουθοῦντες πάσας τὰς ὑποδικιρέσεις τοῦ ἀρχαίου συστήματος

(ἀπὸ φρατρίας εἰς φρατρίαν ἐκάστης φυλῆς, ἀπὸ γένους εἰς γένος ἐκάστης φρατρίας).

Ὁ Κλεισθένης θέλων νὰ ἐνισχύσῃ τὸ πλῆθος διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τοὺς πολίτας πάντων τῶν ἐλευθέρων κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ἤτοι τῶν μετοίκων (ξένων ἐγκατεστημένων ἐν τῇ χώρᾳ) καὶ δούλων ἀπελευθέρων, πρὸς δὲ νὰ ἀναμείξῃ τοὺς νέους πολίτας (νεοπολίτας) πρὸς τοὺς παλαιούς, δὲν κατέταξε τοὺς νεοπολίτας εἰς τὰς ὑπαρχούσας φυλάς οὐδὲ εἰς νέας ἰδίας, διότι τότε εὐκόλως θὰ διακρίνοντο ἀπὸ τῶν παλαιῶν πολιτῶν, ἀλλὰ διαιρέσας πάντας τοὺς ἐλευθέρους κατοίκους εἰς 10 φυλάς κατέταξεν αὐτοὺς εἰς ταύτας, λαθῶν ὡς βάσιν τῆς διαιρέσεως τὸν τόπον τῆς κατοικίας ἐκάστου (τοὺς δήμους). Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ διήρесе τὴν περὶ τὸ ἄστυ χώραν, τὴν παραλίαν καὶ τὴν μεσόγειαν, ἐκάστην εἰς 10 τμήματα, τριττῶς (μὴ ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὰς Σολωνείους), καὶ ἐκλήρωσε δι' ἐκάστην τῶν 10 φυλῶν ἀνά 3 τριττῶς, μίαν ἐκ τῆς περὶ τὸ ἄστυ, μίαν ἐκ τῆς παραλίας καὶ μίαν ἐκ τῆς μεσογείου, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ τελεία ἀνάκρασις τῶν μελῶν ἐκάστης νέας φυλῆς, ἐκλειπούσης πάσης μεταξὺ αὐτῶν διακρίσεως, διότι οἱ ἀνήκοντες εἰς τριττὸν τῆς παραλίας ἦτο ἀδύνατον νὰ γνωρίζωσι τίνες ἐκ τῶν πολιτῶν τῆς τριττύος τῆς μεσογείου, τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν, ἦσαν παλαιοὶ καὶ τίνες νεοπολίται (οὕτω Φάληρον καὶ Μαραθῶν ἀνήκον εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν). Ἐντεῦθεν τὸ φυλοκρινεῖν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς καταγωγῆς πολίτου τινὸς κατέστη διὰ τὴν ἀνάκρασιν τῶν πολιτῶν ἀδύνατον.

Κατωτάτη ὑποδιαίρεσις τῆς φυλῆς ἦσαν οἱ δήμοι, οἱ διαδεχθέντες τὰς ναυκραρίας. Καὶ προϋπήρχον μὲν οἱ δήμοι καὶ πρὸ τοῦ Κλεισθέους ὡς ἀπλαῖ κοινότητες, ἤδη ὅμως γίνονται ἐπίσημα αὐτοτελῆ ὀργανικὰ μέλη τῆς πολιτείας, πολῖται δὲ εἶναι πάντα τὰ μέλη τοῦ δήμου, ἐν ᾧ πρότερον μόνον τὰ μέλη τῶν γενῶν, πρὸς τελείαν δ' ἐξίσωσιν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἄρσιν πάσης διακρίσεως πάντες οἱ πολῖται φέρουσι πλὴν τοῦ ἰδίου ὀνόματος καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δήμου, εἰς ὃν ἀνήκουσι. —“Ὅθεν μονὰς τῆς νέας διαιρέσεως τῆς χώρας ἐγένετο ἡ φυλὴ, ταύτης ὑποδιαίρεσις αἱ

τριττύες και τούτων οἱ δήμοι. Εὐνόητον ὅτι δήμοις και τριττύς εἶ-
χον τοπικὴν ἐνότητα, οὐχὶ δὲ και ἡ φυλή.

Ἐπι Ἰσαγόρου 508-7 π. Χ.

3. *Τὴν βουλήν πεντακοσίους.* Ἡ Κλεισθένης βουλή καλεῖται ἡ βουλή οἱ πεντακόσιοι και ἡ τῶν πεντακοσίων βουλή πρὸς διάκρισιν τοῦ Ἄρ. πάγου. Ἡ βουλή ἀπετελέσθη ἐκ 500 βουλευτῶν, 50 ἐξ ἐκάστης φυλῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ βουλή ἦτο ἀδύνατον νὰ συνεδριάξῃ διαρκῶς, ἀντιπροσώπευεν αὐτὴν ἐπιτροπεία βουλευτῶν ὧδε : ἡ βουλή διηρεῖτο κατὰ φυλὰς εἰς 10 τμήματα, ὧν ἕκαστον περιελάμβανε 50 βουλευτὰς (μῆς φυλῆς)· ἐπίσης τὸ ἔτος, ἐκ 354 ἡμερῶν, διηρεῖτο εἰς 10 τμήματα, ὧν ἕκαστον περιελάμβανε 35 ἡμέρας, πλεονάζουσῶν και 4 ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι προσετίθεντο ἀνὰ μίαν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν 4 πρώτων τμημάτων, ὧν ἕκαστον ἀπετελεῖτο ἐκ 36 ἡμερῶν. Κατὰ σειράν ὀριζομένην διὰ κλήρου ἕκαστον τμήμα ἦρχε 35 ἡμέρας πλὴν τῶν 4 πρώτων, ὧν ἕκαστον ἦρχεν ἐπὶ 36. Οἱ 50 βουλευταὶ οὗτοι ἐκαλοῦντο πρυτάνεις, ὁ χρόνος τῶν 35 ἢ 36 ἡμερῶν πρυτανεία και ἡ φυλή πρυτανεύουσα. Τῶν 50 πρυτάνεων προῖστατο ἐπὶ ἐν ἡμερονύκτιον εἰς ἐξ αὐτῶν διὰ κλήρου ὀριζόμενος, ὁ ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων, ὅστις ἐκράτει τὴν σφραγίδα τοῦ κράτους και τὰς κλεῖδας τῶν ἱερῶν, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια χρήματα και τὰ δημόσια γράμματα, προήδρευε δὲ τῆς τε βουλῆς και τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς (ὁ πρόεδρος τῆς ἀθην. δημοκρατίας)· οἷς δὲ ὁ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο ἐν τῇ αὐτῇ πρυτανείᾳ νὰ ἄρξῃ.

Ἔστ' οὐ ουνέπιπτεν. Ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι σοβαρὸς διὰ τί;

4. *Τῶν περὶ τὸ ἄστυ...* Εἶναι τὸ ἄστυ και ἡ περὶ αὐτὸ πεδιάς, ὅπου κατῆκουν οἱ Πεδιεῖς. Μεσόγειος ἢ μεσόγαια εἶναι ἡ Διακρία. Διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἐπετυγχάνετο και ἄλλο ἀγαθόν, διεσπῶντο τὰ τρία μεγάλα κόμματα ἐπ' ἀγαθῶ τῆς πολιτείας. Αἱ τριττύες σχεδὸν πᾶσαι ὠνομάζοντο ἐκ τοῦ ἐν αὐταῖς ἐπικρατεστέρου δήμου, ὡς Παιανεῖς, Ἐλευσίνιοι, Πειραιεῖς, Ἀχαρνεῖς κ. τ. λ.

Τῶν δήμων ἀναγορεύωσι, μὴ πατρόθεν. Διότι τῶν μετο-

κων καὶ τῶν ἀπελευθέρων, τῶν γενομένων πολιτῶν, οἱ πατέρες θὰ ἔφερον ξενικὰ ἢ βαρβαρικὰ ὀνόματα καὶ εὐκόλως θὰ ἠλέγχοντο ὡς νεοπολίται. Πρβλ: Ὁ δεῖνα τῶν δήμων Πιτθεύς, τῶν δήμων Θορικός κτλ. Ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ὅμως τῶν εὐπατριδῶν νὰ προσγράψωσι καὶ τὸ πατρωνυμικὸν ἐπεκράτησε μέσος τις τρόπος, νὰ ὀνομάζωνται ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ δήμου (Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς, Σωκράτης Σωφρονίσκου Ἀλωπεκῆθεν).

5. Προσηγόρευσε. Οἱ δήμοι ὀνομάσθησαν ἢ ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῶν ὕφης (Ποταμός, Κηφισία, Ἐπικηφισία, Δειράδες, Ἀλιμοῦς) ἢ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος (Οἶον Δεκελεικόν, Οἶον Κεραμεικόν) ἢ ἐκ φυτῶν ἢ δένδρων φυομένων ἐκεῖ (Μαραθῆν, Μυρρινοῦς, Ἄγνοῦς, Ἀχέρδοῦς, Ἰτέα, Ἐλαιοῦς, Πτελέα, Φηγοῦς) ἢ ἐκ σπουδαίου τόπου (πόλεως, κώμης) περιεχομένου ἐν αὐτοῖς (Πειραιεύς, Ἰλλευσίς, Οἰνόη, Βῆσσα) ἢ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν, οἵτινες κατήκησαν τὸ πάλαι ἐκεῖ καὶ ἔδωκαν τὸ ἴδιον ὄνομα (ἐπώνυμοι), ἢ ἐκ διακεκριμένων γενῶν ἐγκατεστημένων ἐν αὐτοῖς (Γιτακίδαι, Παιωνίδαι, Βουτάδαι, Σκαμδωνίδαι, Θυμοιτάδαι, Ἴωνίδαι, Κοθιωκίδαι, Αἰθαλιίδαι). — Ἐπειδὴ αἱ τριτῦες πᾶσαι εἶχον ἴσην ἔκτασιν πρὸς ἀλλήλας, ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι τριτῦες τινὲς περιελάμβανον ἕνα μόνον δήμον, ἐὰν οὗτος εἶχε μεγάλην ἔκτασιν, ὡς ἡ τριτῦς Κυδαθηναίς περιελάμβανε μόνον ἕνα δήμον, τὸ Κυδαθηναίον. — Ὁ Στράβων ἀναδιδάσκει τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς εἰς 174, σήμερον δὲ εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα 156 δήμων.

6. Τὰς φρατρίας. Ἡ ὀργάνωσις τῶν φρατριῶν κατὰ γέννη παρέμεινεν ὡς εἶχε καὶ πρότερον. Ἀλλὰ ποῦ κατετάχθησαν οἱ νεοπολίται οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὰ γέννη; Κατὰ τινὰς ἰδρύθησαν χάριν αὐτῶν νέαι φρατρίαι. Ἀλλὰ τότε πῶς ἐπετεύχθη ἡ ἀνάμειξις; Κατ' ἄλλους οἱ νεοπολίται δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὰ γέννη, ὧν τὰ μέλη ἦσαν (ἢ ὑπετίθετο ὅτι ἦσαν) συνδεδεμένα ἐξ αἵματος, ἠδύναντο ὅμως νὰ γίνωσιν ἀποδεκτοὶ εἰς τὰς ὑπαρχούσας φρατρίας, ὧν ἐκάστη ἦτο ὄμιλος γενῶν μὴ συνεπαγόμενος συγγένειαν ἐξ αἵματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν περισσότερον ἐλαστικός.

Τὰς ἱερωσύνας. Πρόκειται περὶ ὠρισμένων γενῶν, εἰς τὰ ὅποια ἐπετράπη νὰ διατηρήσωσι τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτῶν θεσμοὺς ἀναλλοιώτους. Ἐκ τῶν θεσμῶν τούτων θὰ ἦσαν α') τὰ περὶ τὰς θυσίας νενομισμένα, ῥυθμιζόμενα ὑπὸ τῶν φυλοδασιλέων ἐπιζησάντων τῆς μεταβολῆς τῶν 4 φυλῶν εἰς 10, καὶ β') αἱ κληρονομικαὶ ἱερωσύναι, ὅπως αὐταὶ διετηρήθησαν εἰς τὰ γένη τῶν Κηρύκων, Εὐμολπιδῶν, Ἐτεοδουταδῶν.— Ἀφ' ἐτέρου εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Διὸς Ἐρκείου καὶ Ἀπόλλωνος πατρῶου, οὓς μόνον τὰ γένη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κλεισθέους ἐτίμων, ἀποβαλοῦσα τὸν ἰδιωτικὸν χαρακτήρα εἰσήχθη ἐπισήμως εἰς ὅλην τὴν πολιτείαν, γενομένη κοινὴ καὶ τῶν δημοποιήτων καὶ θεωρουμένη τοῦ λοιποῦ ὡς ὅρος γνησιότητος τοῦ Ἀθ. πολίτου.

Ἐπωνύμους δέκα. Τὰ ὀνόματα τῶν 10 φυλῶν ἦσαν: Ἐρεχθίδης (Ἐρεχθεύς), Αἰγίης (Αἰγεύς), Πανδιονίς (Πανδίων), Δεωντίς (Δέως), Ἀκαμαντίς (Ἀκάμας), Οἰνίης (Οἰνεύς), Κεκροπίς (Κέκροψ), Ἴπποθωντίς (Ἴπποθῶν), Αἰαντίς (Αἶας), Ἀντιοχίς (Ἀντίλοχος). Τῶν 10 ἐπωνύμων οἱ ἀνδριάντες καὶ αὐτοὶ ἐπώνυμοι καλούμενοι εἶχον στηθὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Ἡ Πυθία ἐκλέγουσα ἐκ τῶν προεκλεχθέντων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὀνομάτων τῶν 100 ἀρχηγετῶν τὰ 10 οἶονεὶ ἐπεδοκίμαζε καὶ ἐπεκύρου τὴν Κλεισθένειον πολιτείαν. Καὶ ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι αἱ σχέσεις τῶν Ἀλκμεωνιδῶν πρὸς τὸ μαντεῖον εἶχον σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὰς Ἀθήνας.

22. Ὁ περὶ τοῦ ὄστρακισμοῦ νόμος. Εἶχε παρατηρηθῆ ἐν τῷ παρελθόντι ὅτι ἄνδρες δυνατοὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὰς πολυφιλίας καὶ τὰς μεγάλας ἀρχάς, ὧς διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλαβον, κατέλυσαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τὸ καθεστῶς πολίτευμα γεγόμενοι τύραννοι. Ὅθεν ὁ Κλεισθένης πρὸς πρόληψιν τοιοῦτου κινδύνου ἔδωκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου τὴν ἐξουσίαν ἅπαξ τοῦ ἔτους νὰ ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δεκαετίαν πάντα τοιοῦτον ὑποπτον ἄνδρα, πλήττουσα τὴν ὑπεροχὴν.

Ἵστερον ὁ ὄστρακισμὸς ἐγένετο μέσον προλήψεως καταχρήσεων παρερχομένων ἐκ τῶν στάσεων, καθ' ὅσον ὄστρακίζετο ὁ ἡγέτης

της ασθενεστερας πολιτικῆς μερίδος (τῆς ἀντιπολιτεύσεως), ἵνα ἡ πλειοψηφία ἀνενοχλήτως ἐφαρμόζη τὸ πρόγραμμα αὐτῆς. Ὁ ὄστρακισμὸς ἴσχυσεν 100 περίπου ἔτη, μέχρι τοῦ 418 π. Χ., ὅτε ἀνταγωνιζομένων τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Ἀλκιδιάδου, ὡστρακίσθη ὁμοφρονησάντων ἐκείνων ὁ φανοποιὸς Ὑπέρβολος· ἐκ τούτου λέγεται ὅτι ὁ θεσμὸς καταγελασθεὶς περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν.

Ἐγένετο δὲ ἴδω· μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας περιεφράσσετο ἡ ἀγορὰ διὰ σανίδων καὶ διηρεῖτο εἰς δέκα τμήματα κατὰ τὰς φυλάς, ἐν ἐκάστῃ τῶν ὁποίων ἐτοποθετεῖτο καὶ μία ὕδρᾴα. Μετὰ τοῦτο πᾶς πολίτης Ἀθηναῖος λαμβάνων ὄστρακον καὶ ἐπιγράφων ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ὄστρακιστέου ἔρριπτεν ἀντίστραμμένον εἰς τὸ τμήμα τῆς ἰδίας φυλῆς. Περαιτουμένης τῆς ὄστρακοφορίας ἠριθμοῦντο πάντα τὰ ὄστρακα καὶ, ἐὰν μὲν ἦσαν ἐλάττονα τῶν 6000, ὁ ὄστρακισμὸς ἐθεωρεῖτο ἀτελής (ἔλλειψις ἀπαρτίας) καὶ ἔδει νὰ ἐπκναληφθῇ· ἐὰν δὲ ἦσαν πλεονα, ἐθεωρεῖτο τέλειος καὶ ὡστρακίζετο ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο ἐπιγεγραμμένον ἐπὶ τῶν πλειόνων ὄστράκων. Ὁ ὄστρακιζόμενος ἔφευγεν ἐκ τῆς πατρίδος ἐπὶ 10 ἔτη ἀνευ ἄλλης τινὸς ζημίας, καρπούμενος τὰ ἑαυτοῦ. Περὶ τῶν σφίζομένων ὄστράκων ἰδὲ Διδακτικῶν σ. 75-7, Π. Δ'. 1-5.

2. Ἐπει πέμπτῃ τῇ 504-3 π. Χ.

Τὸν δρκον. Οἱ βουλευταὶ ὄμνυον κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν, τοὺς Σόλωνος νόμους ἐμπεδώσειν, τὰ βέλτιστα βουλεύσειν τῇ δῆμῳ τῶν Ἀθηναίων, ἀποφαίνειν εἴ τις τινὰ οἶδε τῶν λαχόντων ἀνεπιτήδειον ὄντα βουλεύειν, ὅτι οὐδένα τῶν Ἀθ. θὰ φυλακίσωσι πλὴν ἐὰν τις διαπράξῃ τι τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναφερομένων ἐγκλημάτων.

Τοὺς Στρατηγοὺς.· Τὸ ἄρθρον δεικνύει ὅτι ὁ Κλεισθένης εὔρεν ἤδη αὐτοὺς ὑπάρχοντας, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης οὐδὲν λέγει περὶ αὐτῶν ἐν τῇ πολιτεῖα τοῦ Σόλωνος.

Διὰ τί ἤροῦντο καὶ οὐχὶ ἐκλήρουν;—Ὁ ἀριθμὸς τῶν 10 στρατηγῶν εἶναι καρπὸς τῆς Κλεισθενελοῦ πολιτείας, τῆς διαιρέσεως

τῆς χώρας εἰς 10 φυλάς. Ὁ πολέμαρχος προΐσταται τῆς στρατιᾶς καὶ προεδρεύει τοῦ συμβουλίου τῶν στρατηγῶν, ἐν τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἔχει ἔτι ψῆφον ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν στρατηγῶν καὶ ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ἀλλ' εἶτα ἐπισκιασθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν διετήρησέ μόνον δικαστικὴν τινὰ δικαιοδοσίαν. — Τὰ κατὰ τοὺς στρατηγοὺς ἐθεσπίσθησαν τῷ 501-0 π. X., δώδεκα ἔτη πρὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης.

Ἔτει δωδεκάτῳ 490 π. X.

Διαλυτόντες ἔτη δύο τῷ 489 καὶ 488 π. X.

4. Ἰππαρχος ὠστρακίσθη τῷ 487 π. X. Τούτου θυγατέρα εἶχε νυμφευθῆ ὁ Ἰππίας.

Τῇ εἰλωθυῖα προόρητι Ὡς εἶδομεν, ἐπὶ Σόλωνος οἱ συνστάμενοι ἐπὶ τυραννίδι ἐτιμωροῦντο δι' ἀτιμίας, οὐχὶ διὰ θανάτου.

5. Οἱ πρότεροι αἰρετοί. Ἐπὶ Σόλωνος κληρωτοὶ ἐκ προκρίτων, ἐπὶ τῶν τυράννων αἰρετοί, ἵνα ἐκλέγωνται ἄρχοντες φίλοι αὐτῶν, καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἴσχυσε μέχρι τοῦ 487.

Μεγακλῆς ἕγγονος τοῦ Μεγακλέους (ἀντιπάλου τοῦ Πεισιστράτου κ. 14, 15) καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Κλεισθέους, διὰ δὲ τῆς ἀδελφῆς Ἀγαρίστης θεῖος τοῦ Περικλέους. Ὁ Μεγακλῆς ὠστρακίσθη τῷ 486 π. X., διότι ὁ οἶκος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἐπιφθονος διὰ τὴν εὐδαιμονίαν. Ὅστρακον αὐτοῦ ἰδ. ἐν Π. Δ'. 1.

6. Ἔτη τρία τῷ 487 (Ἰππαρχον), τῷ 486 (Μεγακλέα) καὶ τῷ 485 (ἄγνωστον τίνα).

Τῷ τετάρτῳ ἔτει 484 π. X. Ὁ Εἰάνθιππος ὠστρακίσθη ἴσως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν φίλων τοῦ Μιλτιάδου, μνησικακούντων διὰ τὴν στάσιν αὐτοῦ ἐν τῇ δίκῃ τοῦ Μαραθωνομάχου στρατηγοῦ. Ἔλναι ὁ σύζυγος τῆς προμνησθείσης Ἀγαρίστης καὶ πατὴρ τοῦ Περικλέους, ὁ νικητὴς τῆς Μυκάλης (479). Δύο ὄστρακα ἰδ. ἐν Π. Δ'. 3.4.

7. Ἔτει τρίτῳ 483-2 π. X.

Τὰ ἐν Μαρωνεῖα μέταλλα. Ἡ μεταλλευτικὴ περιοχὴ τοῦ Λαυρείου περιελάμβανε διαφόρους τόπους, μὴ δήμους, ὡς τὸ Λαύρειον (λαύρα = στενὸν πέρασμα, εἶτα λαῦραι = φρέατα, σήραγγες

ἢ σταί), Θράσυλλον, Μαρώνειαν, ἧς τὰ ἐρείπια σφίζονται 5 μίλ. πρὸς Β τοῦ Λαυρείου, Αὐλῶνα. Ἡ ἐκμετάλλευσις πάντων τῶν μεταλλευτικῶν τόπων ἤρξατο μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰππίου καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Κλεισθένους, ἀλλ' ἤδη ἡ ἀνακάλυψις τῶν μεταλλείων τῆς Μαρωνείας ἠδύνησε καταπληκτικῶς τὴν μεταλλευτικὴν πρόσοδον τῆς πόλεως, ὥστε νὰ ἔχη αὕτη καθαρὸν κέρδος 100 ταλάντων. Ἀλλ' ἐν ᾧ τινες προέτεινον νὰ διανεμηθῆται ἡ πρόσοδος εἰς τοὺς τρισμύριους τότε πολίτας κατὰ κεφαλὴν, λαμβάνοντος ἑκάστου ἀνά 10 δρχ. ($30000 \times 10 \delta\rho. = 300000 \delta\rho. = 50$ τάλ.), ὁ Θεμ. προέτεινε (τῷ 482 π. Χ.) νὰ διανεμηθῶσι τὰ περισσεύσαντα 100 τάλαντα εἰς 100 τοὺς πλουσιωτάτους τῶν Ἀθ., ἔπειτα, ἐὰν μὲν ὁ τρόπος, καθ' ὃν θὰ διαθέσωσιν οὗτοι τὰ χρήματα, ἐὰν δηλ. ἔκείνο, τὸ ὁποῖον θὰ κάμωσιν οἱ πλούσιοι διὰ τῶν χρημάτων (ὁ Θεμ. ἐτήρησε μυστικὸν πῶς ἐσκέπτετο νὰ διαθέσωσιν οἱ πλούσιοι ταῦτα), τύχη τῆς ἐπιδοκίμασίας τοῦ δήμου, ἢ δαπάνῃ νὰ καταργισθῇ εἰς τὴν πόλιν ἦτοι τὸ διὰ τῆς δαπάνης ταύτης παρασκευασθὲν νὰ γίνηται κτῆμα τῆς πόλεως, εἰ δὲ μή, ἡ πόλις νὰ λάβῃ ὀπίσω τὰ δανεισθέντα χρήματα. Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην προέβη ὁ Θεμ. ὡς αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην τῆς παρασκευῆς κραταιοῦ στόλου, διότι προέβλεπε τὸν ἀπὸ τῶν Περσῶν ἐπικείμενον μέγαν κίνδυνον· ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἦτο ἄδηλος ἔτι διὰ τοὺς Ἀθηναίους, φαίνεται ὅτι ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ ἐπισείῃ ἐπιτηδεύως τὸν ἄμεσον ἀπὸ τῆς ἀντιζήλου γείτονος Αἰγίνης κίνδυνον, ὅπως παρασκευάζῃ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἀναλώματος τῶν πλουσίων.

Τῆς προτάσεως γενομένης ἀποδεκτῆς οἱ 100 πλουσιώτατοι ἐναυπήγησαν ἕκαστος ἀντὶ τοῦ ταλάντου ἀνά μίαν τριήρη, οὕτως ὥστε περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 481 π. Χ. ἡ πόλις εἶχεν 100 τριήρεις ἀπὸ τοῦ πόρου τῶν μεταλλείων. Τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου παραταθείσης καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἠδυνήθησαν οἱ Ἀθ. νὰ στείλωσιν εἰς Ἀρτεμισίον τῷ 480 κατὰ τὴν στρατείαν τοῦ Ξέρξου 147 τριήρεις, βραδύτερον ἑτέρας 53, καὶ ἐν Σαλαμῖνι παρὰ πάσας τὰς ἀπωλείας, ἃς ὑπέστησαν ἐν Ἀρτεμισίῳ, νὰ παρατάξωσι 200 τριήρεις (πρὸς τὴν ἀνακρίθειαν τοῦ Ἀριστοτ. λέγοντος ὅτι διὰ

τῶν 100 πρώτων (αἷς) ἐναυμάχησαν ἐν Σαλαμῖνι). Ὅσον καὶ ἀν φαίνεται παράδοξος ἡμῖν ἢ ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῶν Ἰ. Αθ. ἀποδοχῇ προτάσεως περὶ σχεδίων ἀπορρήτων, ἀγνώστων αὐτοῖς, ἔχομεν καὶ ἄλλα ἀνάλογα παραδείγματα, τὸ τοῦ Μιλτιάδου στρατεύσαντος ἐπὶ Πάρον καὶ τὴν ἑτέραν ἀπόρρητον πρότασιν τοῦ Θεμ. περὶ πυρπολήσεως τοῦ ἐν Παγασαῖς στόλου τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς περὶ τὸ 483 π. Χ. Ἐκ τοῦ Ἰ. Αριστ. φαίνεται ὅτι ὁ ὀστρακισμὸς αὐτοῦ δὲν προήλθεν ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸ ναυτικὸν πρόγραμμα τοῦ Θεμιστοκλέους· ἴσως ὀφείλετο εἰς τὴν ὑπέροχον προσωπικότητα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸν φθόνον τοῦ Θεμιστοκλέους.

8. Τετάρτῳ ἔτει 481-0 π. Χ.

Κατεδέξαντο. Διὰ τί;

Γεραιστὸς δ, ἀκρωτήριον ἐν τῇ ΝΔ ἄκρᾳ τῆς Εὐβοίας (νῦν Κάβο-Μαντήλι). — **Σκύλλαιον,** ἀκρωτήριον πρὸς Α τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Ἰτροιζηνίας, τὸ ἀνατολικώτατον ἄκρον τῆς χερσονήσου, ἀποτελοῦν μετὰ τοῦ Σουνίου τὰ ἔσχατα ὄρια τοῦ στόμου τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Ἐκτὸς Γ. καὶ Σ. Οἱ ὀστρακισμένοι ὤρισθη νὰ μένωσιν ἐκτὸς τῆς ζώνης ταύτης, διότι μένοντες ἐντεῦθεν αὐτῆς θὰ εὕρισκοντο πλησίον τῶν Ἰ. Αθηνῶν καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ σκευωρῶσι μηχανορραφίας κατὰ τῶν πολιτικῶν αὐτῶν ἀντιπάλων· οὕτως ὁ Θεμιστοκλῆς ὀστρακισθεὶς διέτριβεν ἐν Ἰ. Αργεῖ, ὁ Ἰ. Υπερόβολος ἐν Σάμῳ. Ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸν ὀστρακισμὸν τῆς φυγῆς κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ ὀστρακιζόμενος εἶχεν ὠρισμένον τόπον παραμονῆς καὶ χρόνον, ὅπερ δὲν συνέβαινε καὶ ἐν τῇ φυγῇ.

23. Διὰ τὸ γενέσθαι... Ἄλλοθεν γινώσκομεν ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσφησε τὴν πόλιν ὀρθῶς ἐρμηνεύσας τὰ ξύλινα τεῖχη. Αἱ δύο γνώμαι συμβιδάζονται, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς προέτεινε τὴν ἐπιδίδοσιν ἐπὶ τῶν νεῶν Ἰ. Αρεοπαγίτης ὄν, ὡς διατελέσας ἤδη ἄρχων.

Δραχμὰς ὀκτώ Ἰ. ἄ. χρήματα θὰ εὔρεν ὁ Ἰ. Αρ. π. ἐκ τῶν προστίμων, τὰ ὁποῖα κατετίθεντο ἐν τῇ ἐν ἀκροπόλει ταμείῳ τῆς

Ἀθηναῖς (κ. 8,4). Ἐάν ἐκάστης τῶν 200 τριήρων, δι' ὧν ἐναυμάχησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Σαλαμῖνι, ἐπέβαινον 200 ἄνδρες, τὰ δικνεμηθέντα χρήμκτα θὰ ἦσαν περίπου 50 τάλαντα.

2. *Κατὰ τούτους τοὺς καιροῦ.*, καθ' οὓς διήκει ὁ Ἄρ. π.

Τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀσκήσαι... Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην οἱ Ἕλληνας γενόμενοι ἐπιθετικοὶ ἀπηλευθέρωσαν πλείστους τῶν ἄλλων δουλευόντων ὁμοφύλων καὶ τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπωφεληθέντες τὴν προδοτικὴν διαγωγὴν τοῦ Πausανίου ἐφέλικυσαν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐγένοντο ἡγεμόνες αὐτῶν ἐκόντων.

3. *Τὰ πολέμια δεινός.* Διότι ὁ Θεμιστοκλῆς προεκάλεσε τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἐν ἣ διεκρίθη, σήσας οὕτω καὶ τὰς Ἀθηνας καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δικαιοσύνη Ἐντεῦθεν ὁ Ἀριστείδης ἀπέκαλεῖτο ὁ Δίκαιος.

Τῷ δὲ συμβούλῳ. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστείδου πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι συνάντησιν αὐτῶν· «Καιρός, ὦ Θεμιστόκλεις, νὰ λησμονήσωμεν τὰς παιδαριώδεις ἔχθρας καὶ νὰ σήσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶν καὶ συμβουλευίων». — Καὶ ὁμοῦ καὶ ὁ Ἀριστείδης ἐξελέχθη στρατηγὸς (479) καὶ διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ τῶν Πλαταιῶν.

4. *Τὴν ἀνοικοδόμησιν κοινῇ.* Διότι ὁ Ἀριστείδης ἦτο συμπρεσβευτῆς τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς Σπάρτην.

Ἀριστείδης ἦν ὁ προτρέψας. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ καὶ ἡ ἡγεμονικὴ ἐλευθεριότης καὶ ἡ γλυκεῖα προσήγεια τοῦ Κίμωνος πρὸς τοὺς συμμάχους ἐσαγήνευον αὐτούς, ἀποτελοῦσαι ἰσχυροτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δύσκολον καὶ δυσπρόσιτον τοῦ Πausανίου.

Ἐπὶ Τιμοσθένους 478-7 π. Χ. Ἄλλ' ὁ πρῶτος φόρος ἐπληρώθη τῷ 476. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηνηῶν ἔλαβε τὸν τύπον ἀμφικυονίας ἔχουσα θρησκευτικὸν κέντρον τὴν ἱερὰν νῆσον Δῆλον, γενέθλιον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Πρὸς συντήρησιν ἐτοιμοπολέμου στόλου πρὸς ἀμυναν κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τῶν

πειρατῶν ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ εἰσφέρωσι πάντες οἱ σύμμαχοι χρήματα μὲν αἱ μικραὶ πόλεις, ναῦς δὲ καὶ ἄνδρας αἱ μεγάλαι, πάντα δικαιοτάτα ταχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου. Τὸ ταμεῖον ἤδρευεν ἐν Δήλῳ, οἱ δὲ ταμίαι ἐκαλοῦντο Ἑλληνοταμίαι, ἐκλεγόμενοι Ἀθηναῖοι. Ὁ πρῶτος ταχθεὶς φόρος ἀνήλθεν εἰς 460 τάλαντα, βραδύτερον εἰς 600 καὶ ὕστερον ὑπερέβη τὰ 1000.

Τοὺς μύδρους καθεῖσαν. Ἰσχυρότατος καὶ ἀπαραβίαστος ἔρκος ἢ συμμαχία τότε μόνον θὰ διελύετο, ὅτε οἱ μύδροι θὰ ἀνήρχοντο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἤτοι οὐδέποτε.

24. Καταβάντας ἐκ τῶν ἀγρῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πεισίστρατον προάγοντα τὴν γεωργίαν, ἵνα ἐμποδίσῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὡς τὰ πολλὰ ἀγροδίταιοι.

Τροφήν. Ἐπειδὴ οἱ Ἀθ. ἐμελλον νὰ καταλείπωσι τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἐργασίας αὐτῶν, ἵνα προσφέρωσι τοὺς βραχίονας αὐτῶν εἰς τὴν πολιτείαν, ὄφειλεν αὕτη νὰ διατρέφῃ αὐτοὺς διὰ μισθῶν.

2. Πεισθέντες. Δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἀριστείδου ἐφηρμόσθη διὰ μιᾶς, διότι πολλοὶ μισθοί, ὡς ὁ δικαστικός, ὁ ἐκκλησιαστικός καὶ ἄλλοι, ἐδόθησαν πολὺ ὕστερον δι' ἄλλων πολιτικῶν.

Πλὴν Χίων, Λεσβίων καὶ Σαμίων, ὡς ὄντων λίαν ἰσχυρῶν. Ἡ Χίος τῷ 425 ἐγείρασα νέον τεῖχος προεκάλεσε τὰς ὑπονοίας τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐπέδραλον τὴν κατεῶφισιν αὐτοῦ. Τῷ 412 μετὰ τὰ Σικελικὰ ἀπεστάτησε τῶν Ἀθηνηῶν καὶ ἐλεηλατήθη διὰ τοῦτο.—Ἡ Μυτιλήνη καὶ μέγα μέρος τῆς Λέσβου ἀπεστάτησε τῶν Ἀθ. τῷ 428 ἐκ φόβου μήπως καὶ αὕτη γίνῃ ὑποτελής. Ἀλλ' ἡ ἀποστασία κατεστάλη καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς.—Ἡ Σάμος πρώτη ἐκ τῶν τριῶν ἀπεστάτησε τῷ 440 π. Χ. καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐξεπολιορκήθη τιμωρηθεῖσα αὐστηρῶς.—Χῖοι καὶ Μυτιληναῖοι εἶχον κτήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

3. Ὡσπερ εἰσηγήσατο ἰδ. ἀνωτ. ἐν λ. πεισθέντες.

Ἀπὸ τῶν φόρων καὶ τελῶν. Τὰ ἔσοδα τῶν Ἀθ. δυνάμεθα

νά δικιρέσωμεν α') εἰς τακτικὰς ἀμέσους προσόδους καὶ τακτικὰς ἑμμέσους προσόδους· β') εἰς ἐκτάκτους ἀμέσους προσόδους καὶ ἐκτάκτους ἑμμέσους προσόδους.

Α'. Τακτικαὶ ἀμέσοι πρόσοδοι:

1) Τὰ τέλη καὶ οἱ φόροι ἦτοι α') ἡ πεντηκοστή ($2^0/10$), ἣν ἐπλήρωνγον πάντα τὰ εἰς τοὺς ἀττικοὺς λιμένας εἰσαγόμενα ἢ ἐκ τούτων ἐξαγόμενα φορτία, β') τὸ ἐλλιμένιον, παρέχον δικαίωμα ναυλοχίας ἐν τῷ λιμένι, γ') ἡ δεκάτη, εἰσπραττομένη (οὐχὶ πάντοτε) ἐκ τῶν διαπλεόντων τὸν Ἑλλάσποντον πλοίων, δ') τὸ ἐπίονον, φόρος ἐπὶ τῶν πωλουμένων, ὃν οἱ ἀγορασταὶ κατέβαλλον εἰς τὸ δημόσιον, ε') τὸ διαπύλιον, εἰσπραττόμενον παρὰ τὰς πύλας τῆς πόλεως ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐκ τῶν πρὸς πώλησιν εἰσαγομένων εἰς Ἀθήνας, ς') τὸ μετοίκιον, ὁ φόρος τῶν μετοίκων, 12 δρχ. κατ' ἀνδρα καὶ ὅ. δρχ. διὰ τὴν γυναῖκα τὴν μὴ ἔχουσαν σύζυγον ἢ υἱοὺς ἐνηλίκους, καὶ ζ') τὸ ξενικόν, δι' οὗ ἐπετρέπετο εἰς τὸν μέτοικον νὰ ἐργάζεται ἐν τῇ ἀγορᾷ.

2) Τὰ μισθώματα α') ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου, β') ἐκ τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ οἰκιῶν.

3) Αἱ δικαστικαὶ καταβολαὶ πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δίκης καὶ τὰ πρόστιμα.

4) Ὁ συμμαχικὸς φόρος, ἀνεληθὼν ἀπὸ 460 ταλάντων μέχρι 1200 καὶ ἐπέκεινα.

Τὸ σύνολον τῶν ἐτησίων ἀμέσων τακτικῶν προσόδων ἀνήρχετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς 1000 ταλ. Ἰδὲ Διδακτικῶν σ. 99-102 καὶ Π. ΣΤ'.

Α''. Τακτικαὶ ἑμμέσοι πρόσοδοι, χρηματικαὶ ὑποχρεώσεις ἐπιβαλλόμεναι εἰς πολίτας, αἱ καλούμεναι λειτουργίαι, οἷαι ἦσαν α') ἡ χορηγία (ἡ δαπάνη διὰ τὴν διατροφήν τοῦ χοροῦ, τὸν μισθόν, τὴν ἄσκησιν, τὰ ἐνδύματα, τὰ προσωπεῖα καὶ τοὺς στεφάνους), β') ἡ γυμνασιαρχία (ἡ δαπάνη πρὸς διατροφήν καὶ ἄσκησιν τῶν μετεχόντων τῶν ἀγώνων τῶν λαμπαδηδρομιῶν) καὶ γ'.) ἡ ἐστίασις (τῶν φυλετῶν τοῦ ἐστιάτορος).

Β'. Ἐκτακτοὶ ἀμέσοι πρόσοδοι: α') αἱ ἐπιδόσεις, ἐκούσαι

είσφοραί εἰς χρήμα ἢ εἰς εἶδος πρὸς παρασκευὴν πολέμου, πρὸς φύλαξιν τῆς χώρας· β') ἢ εἰσφορά, φόρος ἑκτακτος πρὸς παρασκευὴν πολέμου, ἀνάλογος πρὸς τὴν περιουσίαν ἑκάστου· γ'· τὰ ἑκπολέμου λάφυρα, λύτρα αἰχμαλώτων κλπ.

Β". Ἐκτακτοὶ ἔμμεσοι πρόσοδοι, ὡς ἡ τριηραρχία, ἐτησίαι δαπάνη πρὸς συντήρησιν τῆς τριήρους καὶ τῶν σκευῶν αὐτῆς ἐν καλῇ καταστάσει.

Πλείους ἢ δισμυροὺς. Ἐὰν ἀθροίσωμεν τοὺς παρατιθεμένους ἐν τῇ κεφαλῇ ἀριθμούς, εὐρίσκομεν ἄθροισμα 15750 ἀνδρῶν· ἔὰν εἰς τούτους προσθέσωμεν 4000 ἄνδρας, τὰ πληρώματα τῶν 20 φυλακίδων, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τριήρης εἶχε πλήρωμα 200 ἀνδρῶν, εὐρίσκομεν 19750 ἄνδρας, οἵτινες προστιθεμένων εἰς αὐτοὺς τῶν ὀρφανῶν καὶ ἄλλων μισθωτῶν ἢ προνομιούχων, μνημονευομένων ἐν τέλει τοῦ κεφ., ὑπερβαίνουσι τοὺς δισμυροὺς.

Δικασταὶ ἐπὶ Ἀριστείδου καὶ μέχρι Περικλέους δὲν ἐπληρῶνοντο, ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς εἶχεν ἐφαρμοσθῆ πλῆρως τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἀριστείδου ὑπὸ τῶν ἀσπασθέντων αὐτὸ πολιτικῶν.

Τοξόται ἐκ τῆς τάξεως τῶν θητῶν, οἱ ἄλλως καλούμενοι ἀστικοί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἑτέρους τοξότας, τοὺς Σκύθας, οἵτινες δοῦλοι ὄντες τῆς πολιτείας ἐτήρουν ὡς ἀστυνομικὴ δύναμις τὴν τάξιν ἐν τῇ πόλει.

Ἴππεῖς χίλιοι καὶ διακόσιοι. Οἱ ἵππεῖς ἦσαν χίλιοι ἐκ τῶν ἀρίστων νέων τῆς πόλεως, οἱ δὲ 200 (κατ' ἄλλους Ἀθηναῖοι, κατ' ἄλλους δοῦλοι) ἵπποτοξόται ἦτοί τοξόται ἀκροβολισταὶ τρέχοντες πρὸ τῶν ἵππέων.

Ἐν τῇ πόλει. Οἱ φρουροὶ ἐχρησίμευον γὰρ ἐμποδίζουσι τοὺς ἐπισκέπτας γὰρ πλησιάζουσιν εἰς ὀρισμένα μέρη τῆς ἀκροπόλεως, τοὺς ὀραπέτας δούλους γὰρ ζητῶσιν ἄσυλον εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὴν εἴσοδον λωποδυτῶν (κλεπτῶν, ληστῶν).

Νεώρια = μέρη, ὅπου ἐνκυπηγοῦντο αἱ νῆες, ἐπεσκευάζοντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ σκεύη αὐτῶν (ναύσταθμος· ἐκ τοῦ νεωρός· ναὺς — ὄρα = φροντίς)· **νεώσοικοι** = παραπήγματα ἐν πολεμικοῖς

λιμέσιν, ὅπου ἀνείλκοντο καὶ ἐφυλάσσοντο αἱ τριήρεις ἀνὰ μίαν κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ παροπλιζόμεναι· ἡ Μουνηχία εἶχεν 82, ἡ ἢ Ζέα 196 καὶ ὁ Κάνθαρος 94 νεωσοίκους.

Ἄρχαι ἐνδοῆμοι εἰς ἑπτακοσίους. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται μέγας καὶ ἂν περιλαμβάνει τοὺς ἀνωτέρους ἄρχοντας, ὄντας ἀμισθοὺς· τὸ πρᾶγμα νοεῖται, μόνον ἂν συμπεριλαμβάνονται καὶ πάντα τὰ μικρότερα ὑπουργήματα (κῆρυκες, γραφεῖς κλπ.)

Ἑπερόριοι εἶναι αἱ ἄρχαι ἐν ταῖς κληρουχίαις τῶν Ἀθ. Αἱ κληρουχίαι ἦσαν ἀποικίαι τῶν Ἀθ. ἐγκαθιστάμεναι ἐν κατακτηθεισῇ πόλει, ἣς τὴν χώραν διανεμομένην εἰς κλήρους ἐλάμβανον οἱ κληροῦχοι Ἀθηναῖοι, ἔχοντες τὰ δικαιώματα Ἀθηναίου πολίτου καὶ ἰδίας ἀρχᾶς κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις πρότυπον. Πλὴν τῶν ἄρχων τούτων ἐστέλλοντο πολλάκις καὶ ἐξ Ἀθηνηῶν ἄρχοντες. Αἱ ὑπερόριοι ἄρχαι περιλαμβάνουσι πιθανῶς καὶ τοὺς φρουράρχους, ὡς τὸν ἐν Ἐρυθραῖς κλπ.

Τὸν πόλεμον τὸν Πελοποννησιακόν.

Ὀπλίται.... Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται μικρὸς, διότι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου εἶχον 13000 ὀπλίτας μαχίμους, 16000 ὀπλίτας, νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους, πρὸς φύλαξιν τῶν τειχῶν, ὁ δῆμος δὲ τῶν Ἀχαρνῶν μόνος ἔδιδε 3000 ὀπλίτας. Ἴσως νοοῦνται οἱ ἔφηβοι, οἱ ἀγοντες τὸ 19^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας, οἵτινες μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν παιδείσεως ἐφυλάσσον ὡς φρουροὶ ἐν τοῖς φρουρίοις τῆς Ἀττικῆς.

Νῆες φρουρίδες ἢ φυλακίδες, ἀποτελοῦσαι ναυτικοὺς σταθμοὺς χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἀθ. κράτους καὶ ἀσκούσαι ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν συμμάχων.

Τοὺς φρουροὺς. Εἰς τὰς φυλακίδας, αἵτινες ἐστάθμευον ἐν ἐπικαίροις σταθμοῖς, εἶχον προσκολληθῆ καὶ μεταγωγικά, μεταφέροντα τοὺς φρουροὺς ἐκεῖ, ὅπου οὗτοι ἔπρεπε νὰ σταθμεύωσιν. Οἱ φρουροὶ οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν δήμων διὰ κυάμου.

Δισχιλίους ἀνδρας. Οἱ φρουροὶ οὗτοι ἐπέδαινον κατ' ἔτος 60 τριήρων, ὧν ἀπετέλουν μέρος τοῦ πληρώματος, ἀσκούμενοι ἐπὶ 8 μῆνας περὶ τὰ ναυτικά.